

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. gruodžio 7 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Alės Bukaviniienės, Antano Simniškio (kolegijos pirmininkas) ir Egidijos Tamošiūnienės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės R. V. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. balandžio 6 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutavusios kooperatinės bendrovės Nacionalinės kredito unijos ieškinį atsakovams Ž. P. ir R. V. dėl sutarties pripažinimo negaliojančia ir restitucijos taikymo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiamą dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių *actio Pauliana* (Pauliano ieškinys) sąlygą – trečiojo asmens, sudariusio su skolininku dvišalį sandorį, nesąžiningumą ir senaties termino šiam ieškiniiui pareikšti atnaujinimą, kai ieškinį paduoda bankroto administratorius, aiškinimo ir taikymo.
- Ieškovė bankrutavusi kooperatinė bendrovė Nacionalinė kredito unija (toliau – ir Unija) kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydama *actio Pauliana* pagrindu pripažinti negaliojančia nuo sudarymo momento 2012 m. gruodžio 10 d. pirkimo–pardavimo sutartį (toliau – ir Sutartį), sudarytą tarp atsakovo Ž. P. ir atsakovės R. V., kuria atsakovas perleido atsakovei 1/2 dalį buto, 1/390 dalį žemės sklypo, priskirto šiam butui, ir sandėlį (toliau – ir Turtas), taikyti vienašalę restituciją natūra – grąžinti atsakovo Ž. P. nuosavybėn Sutartimi atsakovei R. V. perleistą nekilnojamąjį turtą ir priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
- Ieškovė nurodė, kad:
 - nuo 2012 m. balandžio 14 d. iki 2012 m. gruodžio 28 d. atsakovas Ž. P. buvo ieškovės valdybos narys;
 - 2013 m. vasario 15 d. ieškovei iškelta bankroto byla, bankroto administratore paskirta UAB „Verslo konsultantai“;
 - 2019 m. lapkričio 14 d. bankroto administratorė UAB „Verslo konsultantai“ atstatydinta ir paskirtas naujas nemokumo administratorius – Laimonas Tamošaitis;
 - po bankroto bylos iškėlimo nustatyta, kad atsakovas Ž. P. kartu su kitais asmenimis atliko neteisėtus veiksmus, kuriais buvo padaryta žala ieškovei. Šiuo metu įsiteisėjusiais teismų procesiniais sprendimais atsakovas Ž. P. pripažintas ieškovės skolininku, iš jo 2018 m. išduotų vykdomųjų raštų pagrindu vykdomi išieškojimai;
 - 2020 m. liepos 27 d. atsakovo Ž. P. negrąžintos išieškomos skolos likutis ieškovei sudarė 5 252 283,83 Eur.
- Ieškovės teigimu, egzistuoja visos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.66 straipsnyje nurodytos sąlygos pripažinti Sutartį negaliojančia: (i) ieškovė turi reikalavimo teisę į Ž. P.; (ii) Sutartimi yra pažeistos ieškovės teisės – sudarius Sutartį yra pablogintos ieškovės galimybės išieškoti skolą iš Ž. P. turto, kadangi skolininko turto nepakanka ieškovės reikalavimams padengti; (iii) Sutarties sudarymas šalims nebuvo privalomas – nėra jokių duomenų, kad šalys turėjo kokią nors teisinę pareigą sudaryti minėtą sutartį; (iv) sudarydami Sutartį abu atsakovai buvo nesąžiningi.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Vilniaus miesto apylinkės teismas 2022 m. gruodžio 30 d. sprendimu ieškinį tenkino – Sutartį pripažino negaliojančia nuo jos sudarymo momento, taikė restituciją ir priteisė atsakovui Ž. P. iš atsakovės R. V. jai Sutartimi perleistą Turtą, atsakovei R. V. iš atsakovo Ž. P. priteisė 25 052,13 Eur, paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
- Teismas nustatė, kad Sutartimi atsakovei R. V. perleista 1/2 dalis buto, 1/390 dalis žemės sklypo, priskirto šiam butui, ir sandėlis (Sutarties 2.1 punktas) už 86 500 Lt (25 052,13 Eur) kainą; Sutartyje nurodyta, kad pirkėja su pardavėju atsiskaitė grynaisiais pinigais iki Sutarties pasirašymo (Sutarties 4.1 punktas). Sutartį ieškovė ginčija *actio Pauliana* pagrindu.
- Teismas nurodė, kad byloje nėra ginčo, jog ieškovė turi galiojančią reikalavimo teisę į atsakovą Ž. P. Teismas nusprendė, kad prie ieškinio pateikti vykdomieji raštai patvirtina, jog ieškinio padavimo dieną atsakovo įsiskolinimas ieškovei sudarė daugiau nei 5 mln. eurų. Ieškovės reikalavimo teisė į atsakovą Ž. P. egzistavo ir sudarant Sutartį, nes atsakovo neteisėti veiksmai buvo atlikti jam einant ieškovės valdybos nario

pareigas.

8. Teismas laikė, kad Sutartimi yra pažeidžiamos ieškovės, kaip Ž. P. kreditorės, teisės. Teismas vertino tai, kad įrodinėdama, jog pagal Sutartį su Ž. P. atsiskaitė, atsakovė į bylą pateikė 2012 m. lapkričio 2 d. mokėjimo nurodymą, kuriuo ji pervedė į atsakovo motinos E. P. banko sąskaitą 127 000 Lt sumą. Mokėjimo paskirtyje nurodyta: „skola Ž. P. 116 000 Lt ir A. P. – 11 000 Lt“. Atsakovės teigimu, ji nurodė 116 000 Lt sumą įėjo ir 86 500 Lt suma pagal ginčo Sutartį (taip pat 40 000 Lt už automobilį pagal 2012 m. rugsėjo 5 d. sutartį ir 500 Lt kaip kompensacija atsakovui Ž. P. už buto įrengimą). Teismas konstatavo, kad nėra pagrindo spręsti, jog atsakovė R. V. neatsiskaitė pagal Sutartį, tačiau minėta suma buvo pervesta į atsakovo motinos sąskaitą. Teismas nurodė, kad atsakovas turi teisę nurodyti trečiojo asmens sąskaitą, į kurią pirkėja turi pervesti lėšas, tačiau šiuo atveju atsakovui minėti pinigai faktiškai nebuvo perduoti – jis patvirtino, kad motina jam pinigų negrąžino, už juos nusipirko butą, todėl sudarius Sutartį buvo pažeistos ieškovės, kaip atsakovo kreditorės, teisės – ieškovė neteko galimybės nukreipti išieškojimą į atsakovo Ž. P. nekilnojamąjį turtą arba jo ekvivalentą pinigais.
9. Teismas nusprendė, kad sudarydamos Sutartį abi jos šalys buvo nesąžiningos. Teismas laikė neįtikima, kad atsakovas Ž. P., būdamas ieškovės valdybos narys ir šiuo laikotarpiu atlikęs neteisėtus veiksmus, dėl kurių ieškovei buvo padaryta didelė turtinė žala, 2012 m. gruodžio 10 d., t. y. likus trims dienoms iki ieškovei paskelbto moratoriumo ir atliktų krutų, perleisdamas Turtą artimam asmeniui, elgėsi sąžiningai ir nežinojo apie jam kilsiančią atsakomybę. Teismas nusprendė, kad atsakovo nesąžiningumą taip pat patvirtina faktas, kad Turto kaina atsakovo nurodymu buvo sumokėta jo motinai, ir tai, kad atsakovas pardavė ir kitą vertingą turtą atsakovei R. V. (automobilį) už 40 000 Lt, ši suma taip pat pervesta atsakovo motinai. Teismas padarė išvadą, jog atsakovė R. V. taip pat buvo nesąžininga. Atsakovai tam tikru laikotarpiu vedė bendrą ūkį (anot atsakovės R. V., iki 2011 m. pradžios; anot atsakovo Ž. P., iki 2012 m. liepos mėn.). Abu atsakovai 2012 m. ėjo atsakingas pareigas Unijoje (ieškovės valdybos narys ir ieškovės stebėtojų tarybos narė). Esant nurodytoms aplinkybėms, teismas laikė, jog labiau tikėtina, kad atsakovė R. V., sudarydama Sutartį, žinojo apie atsakovui kilsiančią atsakomybę ir kad Sutartimi bus pažeidžiami atsakovo kreditorių interesai.
10. Teismas nusprendė, kad atsakovas Ž. P. neturėjo pareigos sudaryti ginčo sandorį. Aplinkybė, kad atsakovė R. V., kaip Turto bendraturtė, turi pirmenybės teisę nupirkti atsakovo parduodamą dalį jam priklausančio turto (CK 4.79 straipsnis), nereiškia atsakovo pareigos parduoti jam priklausančią dalį. Tuo atveju, jei atsakovų partnerystės santykiai nutrūko iki Sutarties sudarymo, šalių bendrąja daline nuosavybės teise turimas turtas galėjo būti pasidalytas ir kitais būdais, pavyzdžiui, perleidžiant atsakovui nurodytą nekilnojamąjį turtą, į kurį būtų galima nukreipti išieškojimą.
11. Teismas taip pat nurodė, kad vien aplinkybės, jog 2012 m. gruodžio mėn. buvo atliktos kratos ieškovės patalpose, paskelbtas ieškovės moratoriumas, savaime nereiškia, kad ieškovės bankroto administratorius turėjo žinoti apie Sutartį. Todėl nėra pagrindo ieškinio senaties terminą skaičiuoti nuo 2013 m. Teismas nusprendė, kad ieškinio senaties termino pradžia turėtų būti skaičiuojama nuo 2018 m. rugpjūčio mėn., kai ieškovei buvo išduotas pirmasis vykdomasis raštas dėl skolos iš atsakovo išieškojimo. Tuo metu ieškovė, būdama pakankamai apdairi ir rūpestinga, turėjo galimybę pasidomėti atsakovo (skolininko) finansine padėtimi, jo sudarytais sandoriais nuo žalos padarymo momento ir atitinkamai sužinoti apie Sutartį. Teismas padarė išvadą, kad ieškinio senaties termino pradžia yra 2018 m. rugpjūčio mėn., ieškinys paduotas 2020 m. rugpjūčio mėn. – praleidus ieškinio senaties terminą.
12. Nepaisant to, įvertinęs byloje esančių įrodymų visumą, teismas nusprendė, kad yra pagrindas atnaujinti ieškinio senaties terminą. Ieškinio senaties terminas prasidėjo ieškovės bankroto administratoriaus pareigas einant UAB „Verslo konsultantai“, kuri vėliau buvo atstatydinta dėl netinkamo pareigų vykdymo. Teismas konstatavo, kad ieškinys dėl Sutarties pripažinimo negaliojančia laiku nebuvo pareikštas dėl ieškovės buvusios bankroto administratorės neveikimo. 2019 m. lapkričio 14 d. buvo paskirtas naujas ieškovės bankroto administratorius, jis ieškinį dėl Sutarties nuginčijimo, atsizvelgiant į ieškovės nemokumo procedūrą apimtį, pareiškė per protingą laiką.
13. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2023 m. balandžio 6 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 30 d. sprendimą paliko nepakeistą.
14. Teisėjų kolegija papildomai nurodė, kad, pagal antstolio Donato Kisieliaus 2020 m. liepos 29 d. raštą, iš atsakovo ieškovės naudai išieškoma suma 2020 m. liepos 27 d. buvo 5 252 285,23 Eur; vykdant ieškojimą nustatyta, kad atsakovas registruotino turto neturį; atsakovo darbo užmokestis, į kurį yra nukreiptas išieškojimas, – apie 800 Eur/mėn. neatskaičius mokesčių; atsakovas yra sudaręs santuoką, sutuoktiniai 2013 m. lapkričio 12 d. yra sudarę ikivedybinę sutartį, kuria nustatytas kiekvieno sutuoktinio asmeninės nuosavybės turto teisinis režimas. Taigi, Sutartimi pardavus Turtą, sumažėjo ieškovės galimybė išieškoti iš atsakovo skolą (skolos dalį), nes byloje nėra įrodymų pagrindžiančių kitą atsakovo turimą turtą, iš kurio realiai gali būti (galėjo būti) išieškota skola. Nors byloje ginčijama, kad Turtas buvo parduotas už per mažą kainą, iš byloje esančių aplinkybių nustatyta, kad Turto kaina atsakovui tiesiogiai nebuvo sumokėta. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad atsakovas neteko Turto ir negavo Turto kainos.
15. Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl bendrosios dalinės nuosavybės teisės pabaigos pasibaigus atsakovų partnerystės santykiams, nurodė, kad pastarųjų pabaiga nesukuria imperatyvios prievolės baigti ir bendrosios dalinės nuosavybės teisinius santykius.
16. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad atsakovė, nurodytu laikotarpiu ėjusi ieškovės priežiūros organo – stebėtojų tarybos – nario pareigas, žinojo (turėjo žinoti) inspektuojant nustatytus ieškovės veiklos pažeidimus ir jos apribojimus, taip pat žinojo (turėjo žinoti) apie atsakovo, kaip ieškovės valdybos nario, dalyvavimą priimančiais sprendimais dėl ieškovės suteikiamų paskolų bei galimą atsakomybę. Atsakovė, Sutarties sudarymo metu gyvenusi kartu su atsakovu ir vedusi su juo bendrą ūkį, žinojo (turėjo žinoti) apie atsakovo tikslą apsaugoti savo turtą. Atsakovė nepateikė priimtino paaiškinimo, kodėl Turto kaina dar prieš Sutarties sudarymą buvo pervesta ne atsakovui, o jo motinai. Todėl teisėjų kolegija nusprendė, kad atsakovė, sudarydama Sutartį, buvo nesąžininga.
17. Teisėjų kolegija nurodė, kad ieškinio senaties termino pradžia turi būti skaičiuojama nuo 2018 m. rugpjūčio mėn., nes, vykdomojo rašto pagrindu pradėjus skolos išieškojimo iš atsakovo veiksmus, turėjo būti nustatomos (nustatytos) aplinkybės apie atsakovo turtinę padėtį, jo galėjamą (negalėjamą) iš turimo turto patenkinti ieškovės reikalavimus ir atsakovo sudarytus sandorius, pabloginusius jo turtinę padėtį. Teisėjų kolegija konstatavo, kad nors vienerių metų ieškinio senaties terminas praleistas, tačiau jis atnaujintas pagrįstai. Aplinkybės apie buvusią ieškovės veiklą (kredito unija), ieškovės dokumentų ir vykdomų bankroto procedūrą apimtį, lėmusią ilgesnį laiką, reikalingą paskirtam naujam administratoriui susipažinti su ieškovės dokumentais, galimam ieškovės teisių pažeidimui sudarant Sutartį nustatyti ir kreiptis į teismą dėl Sutarties pripažinimo negaliojančia, nustatytos ir įvertintos tinkamai.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

18. Kasaciniu skundu atsakovė R. V. prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti, priteisti iš ieškovės atsakovei R. V. bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 18.1. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai taikė ieškinio senaties termino institutą reglamentuojančias teisės normas (CK 1.127 straipsnio 1 dalis, 6.66 straipsnio 3 dalis). Sutartis buvo sudaryta 2012 m. gruodžio 10 d., ieškovė pripažino, kad ji turėjo galimybę ir pagrindą pasidomėti atsakovo turtine padėtimi (įskaitant jo sudarytus sandorius) dar 2014 metais, pradėjus vykdyti ikiteisminį tyrimą dėl atsakovo padarytos nusikalstamos veikos. Iš tiesų ieškovė turėjo objektyvią galimybę sužinoti apie savo teisių pažeidimą jų pažeidimo metu 2012 metais (pradėjus taikyti baudžiamojo proceso priemones) arba paskyrus jos bankroto

administratorių 2013 metais. Nepaisydama visų objektyvių galimybių, ieškovė nusprendė savo tariamai pažeistas teises ginti tik 2020 metais. Taigi, ieškinio senaties terminas yra reikšmingai praleistas. Teismų išvada neatitinka įstatyme nustatyto bei teismų praktikoje ir teisės doktrinoje plėtojamo aiškinimo, kad ieškinio senaties termino pradžios momentas turi būti vertinamas atsižvelgiant ir į *bonus pater familias* standartą, t. y. kada atidus ir rūpestingas asmuo būtų galėjęs sužinoti apie savo teisių pažeidimą. Procesiniais sprendimais teismai pateisino ieškovės aplaidumą, nepateikdami įtikinamų teisinų argumentų.

- 18.2. Teismai, nusprenddami atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą, neatsižvelgė į ieškovės nemokumo administratoriaus aplaidumą. Teismai pažymėjo, kad pirmoji ieškovės nemokumo administratorė UAB „Verslo konsultantai“ nusprendė neginčyti Sutarties. Šį sprendimą pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sutapatino su šios nemokumo administratorės aplaidumu. Tačiau tai nesudaro pagrindo atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą.
- 18.3. Teismai, šabloniškai pacituodami bendruosius teisės principus, tačiau nenurodydami, kaip jie pasireiškia nagrinėjamoje byloje ir kodėl ieškovės interesai turėtų būti viršesni už atsakovės interesus (paneigdami proporcingumo principą), procesiniais sprendimais įgyvendino nominalų, bet ne objektyvų teisingumą. Netinkamai motyvavę savo procesinius sprendimus, teismai nukrypo nuo Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktikos ir tokiu būdu pažeidė atsakovės teisę į teisingumą.
- 18.4. Teismai nepagrįstai nustatė atsakovės nesąžiningumą. Sąžiningumas civilinėje teisėje yra preziumuojamas. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad *actio Pauliana* byloje trečiosios šalies nesąžiningumas turi būti nustatytas vadovaujantis konkrečiais faktais, o ne prielaidomis. Šios praktikos teismai nesilaikė, dėl atsakovo nesąžiningumo nesąžininga pripažino ir atsakovę. Priešingai nei aiškino teismai, Sutartis buvo sudaryta atsakovei ir atsakovui dalijantis turtą, nes jų tarpusavio pasitikėjimo santykiai jau buvo nutrūkę. Atsakovės stebėtojų tarybos nario pozicijos užėmimas neturi jokios teisinės reikšmės sąžiningumui paneigti, nes atsakovė, kaip stebėtojų tarybos narė, nežinojo ir neturėjo žinoti, kad atsakovas, padaręs žalą ieškovei, pradės slapstyti savo turtą, atitinkamai atsakovė negalėjo žinoti (subjektyvus sąžiningumo kriterijus), kad atsakovas elgsis nesąžiningai ieškovės atžvilgiu. Kainos už Turtą sumokėjimas atsakovo nurodytam asmeniui turi būti siejamas ne su atsakovės nesąžiningumu, bet, priešingai, atsakovės, kaip skolininkės, sąžiningu prievolių įvykdymu. Taigi, nėra teisinio pagrindo pripažinti atsakovę nesąžininga.
- 18.5. Atsakovas, kaip kreditorius, turėjo teisę nurodyti, kokiam trečiajam asmeniui atsakovė turi atlikti mokėjimą (CK 6.44 straipsnio 1 dalis). Atitinkamai atsakovė, kaip skolininkė, neturėjo pasirinkimo laisvės vienašališkai nuspręsti, kuriam asmeniui atlikti mokėjimą be atsakovo sutikimo (CK 6.39 straipsnio 1 dalis, 6.59 straipsnis). Kadangi pirkimo-pardavimo sutartis yra konsensualinė, atsakovė, sudariusi Sutartį, tapo įsipareigojusi atsakovui. Taigi, atsakovė privalėjo atlikti mokėjimą taip, kaip tai nurodė atsakovas. Tai, kaip atsakovas panaudos savo lėšas, jas gavęs iš atsakovės, yra nesusiję su Sutarties vykdymu.
- 18.6. Atsakovai yra nurodę, kad jų tarpusavio santykiai nutrūko 2011 metų pradžioje. Nuo šio momento jie nustojo vesti bendrą ūkį ir tai lėmė poreikį pasidalyti bendrąja daline nuosavybe valdomą Turtą. Taigi, atsakovų poreikis pabaigti Turto bendrosios dalinės nuosavybės teisinį režimą atsirado po jų tarpusavio asmeninių santykių pabaigos, o ne jų metu. Tai reiškia, kad teismai, darydami išvadą, kad atsakovė atliko mokėjimą į atsakovo motinos banko sąskaitą dėl esamo pasitikėjimo santykio su atsakovu, darė loginę klaidą: neaišku, kaip, nutrūkus šalių asmeniniams tarpusavio santykiams, asmenis gali tebesieti tarpusavio supratimas ir pasitikėjimas vienas kitu.
19. Atsiliepimu į kasacinį skundą ieškovė prašo atsakovės kasacinio skundo netenkinti, priteisti iš atsakovės R. V. ieškovei bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:
- 19.1. Ieškovė apie savo pažeistas teises realiai sužinojo vėliau nei 2018 m. rugpjūčio mėn. Ieškovė bylos nagrinėjimo metu prašė senaties terminą skaičiuoti nuo 2020 m. kovo 27 d., kai prokuroro nutarimu buvo nutraukta ikiteisminio tyrimo dalis dėl didelės vertės turto išvaistymo. Ikteisminio tyrimo metu, iki 2020 m. kovo 27 d., Turtui buvo taikomas nuosavybės teisės apribojimas. Tik 2020 m. kovo 27 d. ikiteisminio tyrimą dėl dalies veikų nutraukus, nuosavybės teisės apribojimas R. V. vardu registruotam turtui prokuroro nutarimu buvo panaikintas ir ieškovei atsirado pagrindas aiškintis, kaip atsakovė įgijo Turtą ir kodėl jam buvo taikomi apribojimai. Atsakovė žinojo, kad iki pat 2020 m. kovo 27 d. Turtui buvo taikomas nuosavybės teisės apribojimas būtent dėl ieškovės pareikšto civilinio ieškinio užtikrinimo. Vadinas, šioje byloje susiklosčiusi situacija esmingai skiriasi nuo didžiosios dalies situacijų, nagrinėtų kasaciniame skunde cituojamose teismų praktikos bylose, kai senaties terminas taikomas prašant atsakovams, kurie iš tiesų negalėjo numanyti apie kreditoriaus galimą siekį ginčyti atitinkamus sandorius praėjus pakankamai ilgam laikui po sandorio sudarymo ir įvykdymo.
- 19.2. Galima sutikti su pirmosios instancijos teismo teiginiais, kad ieškovė galėjo tikrinti informaciją apie Ž. P. turtą ir jo sudarytus sandorius nuo 2018 metų, kai buvo išduoti vykdomieji raštai. Tačiau atitinkamuose VI Registrų centro išrašuose Ž. P. turto masėje Sutartimi R. V. perleisto Turto nėra, nes šis po Sutarties sudarymo buvo registruotas atsakovės vardu. Atsakovė nėra ieškovės skolininkė, todėl jos turto ieškovė tikrinti pagrindo neturėjo. Ieškovei patikrinus informaciją apie Ž. P. sudarytus sandorius ir (arba) Turto arešto aktų registro duomenis, 2018 metais galėjo būti matoma tik tiek, kad Ž. P. parduo tam ir R. V. vardu registruotam turtui taikomas areštas. Tačiau 2018 metais ieškovė negalėjo žinoti, ar pačiai atsakovei nėra pareikšti įtarimai ir ar Turtas nėra apribotas ieškovės civilinio ieškinio.
- 19.3. Jeigu senaties terminas būtų skaičiuojamas nuo 2018 metų, tai reikštų, kad jis prasidėjo ieškovės bankroto administratoriaus pareigas einant UAB „Verslo konsultantai“, kuri vėliau Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 14 d. nutartimi buvo atstatydinta dėl netinkamo pareigų vykdymo, todėl teisinga vertinti, kad ieškinys dėl Sutarties pripažinimo negaliojančia laiku nebuvo pareikštas dėl ieškovės buvusios bankroto administratorės neveikimo. Paskirtas naujas ieškovės bankroto administratorius per protingą laiką, ypač atsižvelgiant į ieškovės nemokumo procedūrų apimtį, pareiškė ieškinį dėl Sutarties nuginklėjimo – šiuo atveju nuo naujo bankroto administratoriaus paskyrimo iki ieškinio padavimo praėjo mažiau nei vieneri metai.
- 19.4. Atsakovė ir kasaciniame skunde iš esmės neneigia faktinių aplinkybių, kad atsakovai vedė bendrą ūkį, kartu gyveno, kartu lygionis dalimis įsigijo Turtą, taip pat kitą bendrą turtą (pvz., automobilius), skirdamiesi bendrą turtą dalijosi, t. y. gyveno ir veikė kartu kaip partneriai, prilygintini sutuoktiniams. Nors atsakovė deklaratyviai akcentuoja civilinėje teisėje galiojančią bendro pobūdžio sąžiningumo prezumpciją, šioje byloje atsakovams taikytina priešinga – nesąžiningumo – prezumpcija CK 6.67 straipsnio 1 punkto pagrindu. Nors formaliai atsakovai nebuvo susituokę, tačiau jų gyvenimas kartu ir bendro turto valdymas pagal turinį prilygo sutuoktinių santykiams – tai patvirtina pačios atsakovės bylos nagrinėjimo metu teikta argumentacija, kad Sutartis ir kiti atsakovų tarpusavio sandoriai buvo sudaryti dalijantis bendrą turtą (tokiu būdu, kaip sutuoktiniai dalijasi turtą per skyrybas). Todėl CK 6.67 straipsnio 1 punkto nuostatos turinys, prasimė ir tikslai lema, kad atsakovams turėtų būti taikoma nesąžiningumo prezumpcija.
- 19.5. Atsakovės nesąžiningumą įrodo, be kita ko, aplinkybės, kad: pinigai buvo pervesti į Ž. P. motinos sąskaitą, o ne tiesiogiai Ž. P.; R. V. mokėjimo paskirtyje neatskleidė, kad atsiskaitoma už Turtą (jei toks buvo tikrasis pavedimo tikslas); mokėjimo paskirtyje R. V. sąmoningai nurodė klaidinančią informaciją („skola“), nors Sutartis buvo sudaryta vėliau (praėjus daugiau nei mėnesiui po apmokėjimo) ir dėl to jokios skolos pagal Sutartį dar net negalėjo būti; besikreipdamos į notarą dėl Sutarties tvirtinimo abi šalys pateikė ir patvirtino neteisingus duomenis apie atsiskaitymą grynaisiais pinigais, bet neatskleidė atsiskaitymo fakto per Ž. P. motinos banko sąskaitą; taip pat tai, kad R. V. ir kitus turtinius reikalus su Ž. P. jo prašymu įformindavo jo motinos vardu.
- 19.6. Nors atsakovas turi teisę nurodyti trečiojo asmens sąskaitą, į kurią atsakovė turi pervesti lėšas, tačiau šiuo atveju atsakovui pinigai faktiškai nebuvo perduoti (tai patvirtino pats Ž. P.), todėl sudarius Sutartį neabejotinai buvo pažeistos ieškovės, kaip atsakovo Ž. P. kreditorės, teisės, nes ieškovė neteko galimybės nukreipti išieškojimą į atsakovo nekilnojamąjį turtą arba jo ekvivalentą pinigais.

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos kasaciniame teisme nagrinėjimo ribų

20. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 353 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Kasacinio nagrinėjimo dalykas yra kasaciniame skunde nurodyti motyvuoti kasacijos pagrindai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-200-969/2022, 14 punktas).
21. Nagrinėjamu atveju atsakovė kasaciniu skundu negiņčia, kad ieškovė turi reikalavimo teisę į atsakovą Ž. P., kad Sutartis pažeidė ieškovės, kaip atsakovo Ž. P. kreditorės, teises, taip pat neteikia argumentų, siejamų su Sutarties sudarymo privalomumu. Kasaciniame skunde keliami klausimai dėl ieškinio senaties termino atnaujinimo ypatumų nagrinėjamu atveju ir aplinkybių, dėl kurių konstatuotas atsakovės R. V. nesąžiningumas.
22. Teisėjų kolegija nenustatė pagrindų peržengti kasacinio skundo ribas (CPK 353 straipsnio 2 dalis), todėl vertina kasaciniame skunde keliamus klausimus (nurodytus motyvuotus kasacijos pagrindus, šios nutarties 21 punktas).

Dėl ieškinio senaties termino pareikšti actio Pauliana ir jo atnaujinimo

23. Pagal įstatyme įtvirtintą sampratą, ieškinio senatis – tai įstatymų nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį (CK 1.124 straipsnis). Dėl ieškinio senaties instituto esmės teismų praktikoje pasisakyta, kad ieškinio senatis yra laiko tarpas, per kurį valstybė garantuoja asmeniui jo pažeistos teisės gynimą, jeigu per šį laiko tarpą suinteresuotas asmuo kreipėsi į teismą su ieškiniu apginti pažeistą teisę (CK 1.124 straipsnis). Įstatymas, nustatydamas laiko tarpą, per kurį valstybė garantuoja pažeistos teisės gynimą, siekia ne tik užtikrinti subjektinės teisės realumą, bet ir sukurti stabilius civilinius teisinius santykius, todėl nustato ilgesnius ar trumpesnius ieškinio senaties terminus. Nustatyti terminai ne tik skatina nukentėjusią šalį operatyviai reaguoti į savo teisės pažeidimą, bet ir suteikia garantiją kitai civilinio teisinio santykio šaliai, kad po tam tikro įstatyme nustatyto laikotarpio jos įgytos teisės negalės būti ginčijamos. Jeigu asmuo, žinodamas arba turėdamas žinoti apie savo teisės pažeidimą (CK 1.127 straipsnio 1 dalis), į šį pažeidimą per visą ieškinio senaties termino eigą nereaguoja ir nereiškia ieškinio, tai kita civilinio teisinio santykio šalis turi teisę pagrįstai tikėtis, kad toks asmuo arba apskritai atsisako savo teisės, arba nemano, jog jo teisė yra pažeista. Taigi, taikant normas, reguliuojančias ieškinio senatį, būtina atsižvelgti tiek į abiejų civilinio teisinio santykio šalių interesus, tiek ir į ieškinio senaties instituto normų tikslus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-212-403/2022 33 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
24. CK 6.66 straipsnio 1, 3 dalyse nustatyta, kad kreditorius turi teisę ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurių pastarasis sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia kreditoriaus teises, o skolininkas apie tai žinojo ar turėjo žinoti (lot. *actio Pauliana*). Sandoris pažeidžia kreditoriaus teises, jeigu dėl jo skolininkas tampa nemokus arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, arba kitaip pažeidžia kreditoriaus teises. Ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu kreditorius turi teisę pareikšti per vienerių metų ieškinio senaties terminą. Šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią kreditorius sužinojo arba turėjo sužinoti apie jo teises pažeidžiantį sandorį.
25. Kasacinis teismas, konkretindamas senaties termino skaičiavimo taisyklės bylose pagal *actio Pauliana*, yra išaiškinęs, kad CK 6.66 straipsnyje nustatyto vienerių metų ieškinio senaties termino pradžia turi būti siejama ne tik su kreditoriaus nurodomu laiku, kada jis faktiškai sužinojo apie sudarytą sandorį, bet ir su kreditoriaus pareiga sužinoti apie tokį sandorį laiku. Kiekvienu konkrečiu atveju byloje svarbu įvertinti kreditoriaus, skolininko veiksmus nuo teisės pažeidimo iki kreditoriaus nurodomo sužinojimo momento, kitas reikšmingas aplinkybes, nulėmusias kreditoriaus sužinojimo arba turėjimo sužinoti apie jo teisės pažeidimą – skolininko sudarytą sandorį – laiką. Taigi šis terminas skaičiuojamas kiekvienoje konkrečioje byloje atsižvelgiant į buvusią situaciją, jos ypatumus ir kreditoriaus elgesį, siekiant laiku ir tinkamai ginti savo teises (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-336/2013).
26. CK 1.131 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad jeigu teismas pripažįsta, jog ieškinio senaties terminas praleistas dėl svarbios priežasties, pažeistoji teisė turi būti ginama, o praleistas ieškinio senaties terminas atnaujinamas. Aiškindamas šią nuostatą, kasacinis teismas yra konstatavęs, kad ginčo šaliai reikalaujant taikyti ieškinio senatį teismas *ex officio* (pagal pareigas, savo iniciatyva) turi patikrinti ne tik tai, ar taikytinas ieškinio senaties terminas nepraleistas, bet ir tai, ar nėra priežasčių šį terminą atnaujinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2010; 2012 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321/2012; 2017 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-367-687/2017, 34 punktas).
27. Taigi, jei kita ginčo šalis reikalauja taikyti ieškinio senatį (CK 1.126 straipsnio 2 dalis), teismas turi įsitikinti, ar šis terminas nepraleistas ir, jei praleistas, ar nėra pagrindo (svarbių priežasčių) jį atnaujinti.
28. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad ieškovei bankroto byla iškelta Vilniaus apygardos teismo 2013 m. vasario 15 d. nutartimi, bankroto administratore paskirta UAB „Verslo konsultantai“. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai vertino, kad vien aplinkybės, jog 2012 m. gruodžio mėn. buvo atliktos kratos Unijos patalpose ir paskelbtas ieškovės moratoriumas, savaime nereiškia, kad jau tuo metu bankroto administratorius turėjo žinoti apie ginčo sandorį. Teismai padarė išvadą, kad ieškinio senaties termino pradžia turėtų būti skaičiuojama nuo

2018 m. rugpjūčio mėn., kai Unijai buvo išduotas pirmasis vykdomasis raštas dėl skolos iš atsakovo Ž. P. išieškojimo, taigi, ieškinys paduotas praleidus vienerių metų ieškinio senaties terminą. Vadovaudamiesi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, konstatavę praleistą ieškinio senaties terminą, vertino, ar egzistuoja svarbios priežastys, dėl kurių šis terminas turėtų būti atnaujintas.

29. Kasacinio teismo vertinimu, ieškinio senaties termino pradžia negali būti siejama su vykdomojo rašto išdavimu. Pagal bendrąją ieškinio senaties termino eigos pradžios nustatymo taisyklę, įtvirtintą CK 1.127 straipsnio 1 dalyje, ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, o teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Ši taisyklė taikoma, jeigu kitos CK normos arba kiti įstatymai nenustato kitokios ieškinio senaties terminų eigos pradžios skaičiavimo tvarkos (CK 1.127 straipsnio 1 dalis).
30. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad ieškinio senaties termino eigos pradžia įstatymo siejama ne su teisės pažeidimu (objektyviuoju momentu), bet su asmens sužinojimu ar turėjimu sužinoti apie savo teisės pažeidimą (subjektyviuoju momentu), nes asmuo gali įgyvendinti teisę ginti savo pažeistą teisę tik žinodamas, kad ši pažeista (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-328-219/2017, 24 punktas).
31. Asmuo gali sužinoti apie savo teisės pažeidimą tą pačią dieną, kai ši buvo pažeista, tačiau apie tokį pažeidimą asmuo gali sužinoti ir vėliau, t. y. teisės pažeidimo momentas ir sužinojimo apie šios teisės pažeidimą dieną gali nesutapti. Tokiam asmeniui įstatyme suteikta galimybė įrodinėti, kad jis apie pažeistą teisę sužinojo vėliau, nei ji buvo pažeista. Sužinojimo apie teisės pažeidimą momentu laikytina diena, kada asmuo faktiškai suvokia, kad jo teisė ar įstatymo saugomas interesas yra pažeisti. Kasacinis teismas taip pat yra pabrėžęs, kad vidinis teisės pažeidimo suvokimas tiesiogiai susijęs su pačiu asmeniu, konkreti diena, kada asmuo sužinojo apie teisės pažeidimą, nustatoma pagal to asmens nurodymą ir savo teiginį, kada sužinojo apie teisės pažeidimą, pagrįsti ieškovas turi pateikti įrodymus (CPK 178 straipsnis). Tačiau teismas negali apsiriboti vien tik ieškovo paaiškinimu ir tais atvejais, kada atsakovas ginasi ieškinio senaties terminu, o ieškovas tvirtina, jog apie savo subjektyvinės teisės pažeidimą sužinojo ne paties pažeidimo dieną, teismas turi patikrinti, ar byloje nėra įrodymų, kad buvo priešingai ir jo nurodytas kokias nors aplinkybes reikia vertinti pagal kitų byloje esančių įrodymų visumą (CPK 185 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-362/2013).
32. Kai asmuo nurodo, jog apie savo teisės pažeidimą sužinojo ne pažeidimo dieną, o vėliau, teismas turi išsiaiškinti, kurią dieną rūpestingas ir apdairus asmuo, esant tokioms pat aplinkybėms, galėjo ir turėjo sužinoti, kad jo teisė pažeista. Ieškinio senaties termino eigos pradžios susiejimas su momentu, kada asmuo turėjo sužinoti apie teisės pažeidimą, paaiškintinas įstatymo leidėjo ketinimu kokių nors būdu ieškinio senaties termino eigos pradžią apibrėžti objektyvesniais kriterijais, nepasikliauti vien subjektyviais kriterijais. Dėl to turėjimo sužinoti apie teisės pažeidimą momentas (skirtingai nei realaus sužinojimo) sietinas labiau su objektyviais įvykiais ir savybėmis, nei su subjektyviais, nukreiptais vien į ieškovo asmenį. Kaip nurodyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje, subjektyviojo kriterijaus negalima absoliutinti, nes kiekvienas asmuo turi rūpintis savo teisėmis ir jų operatyviu gynimu, kad nebūtų pažeistas civilinių santykių stabilumas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-409/2005; 2007 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-436/2007, ir kt.).
33. Sprendžiant, kada apie pažeistą teisę turėjo sužinoti apdairus ir rūpestingas asmuo, būtina nustatyti teisės pažeidimo pobūdį bei momentą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-362/2013). Be to, teismas turi atsižvelgti į teisės pažeidimo nustatymo sudėtingumą, atsakovo veiksmų ar neveikimo įtaką ieškovo subjektyviam susiklosčiusios situacijos vertinimui, kitas konkrečių atvejų reikšmingas aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-447/2008; 2011 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-34/2011; kt.). Taigi, subjektyvusis sužinojimo apie tam tikrą įvykį, su kuriuo ieškovas sieja savo teisių pažeidimą, momentas nustatomas kiekvienu atveju individualiai įvertinant ne tik ieškovo teiginius apie tam tikrą sužinojimo laiką ir aplinkybes, tačiau taip pat taikant protingo, rūpestingo bei atidaus asmens standartą ir tiriant, ar apie nurodomą įvykį tokį standartą atitinkantis asmuo turėjo (galėjo) sužinoti anksčiau. Nustatant šias aplinkybes taip pat būtina atsižvelgti ir į konkretaus ieškovo charakteristiką – patirtį, išsilavinimą, galimybes ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-460-915/2015).
34. Ieškovės reikalavimo teisė kildinama iš žalos, padarytos neteisėtais atsakovo Ž. P. veiksmais, atlyginimo. Tai, kad toks žalos atlyginimas buvo priteistas teismo sprendimu, kurio pagrindu vėliau buvo išduotas vykdomasis raštas, pagal CK nuostatas, apibrėžiančias ieškinio senaties termino pradžią, negali būti pagrindas su tokiu įvykiu sieti ir ieškinio senaties pradžią.
35. CPK 586 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vykdomo veiksmų atlikimo pagrindas yra įstatymų nustatyta tvarka pateiktas vykdyti vykdomasis dokumentas. Ši įstatymo nuostata reiškia, kad be pateikto vykdomojo dokumento draudžiama atlikti vykdomuosius veiksmus. Vykdomajam dokumentui keliama reikalavimai nustatyti CPK 648 straipsnyje, kurio 1 dalies 4 punkte įtvirtinta, kad vykdomajame rašte, be kita ko, turi būti nurodoma su išieškojimu susijusi rezoliucinė sprendimo dalis pažodžiui. CPK 646 straipsnyje nustatyta, kad, vykdytinam sprendimui įsiteisėjus, išieškotojui pagal rašytinį pareiškimą pirmosios instancijos teismas išduoda vykdomąjį raštą. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad pagal CPK 646 straipsnio prasmę teismas, išduodamas vykdomąjį raštą, nesprenžia tarp šalių kilusių ginčų ir išduoda vykdomuosius raštus pagal vykdytinus teismo sprendimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-587-687/2015). Pagal nurodytą kasacinio teismo praktiką ir teisinį reglamentavimą vykdomasis raštas negali būti siejamas su reikalavimo teisės atsiradimu. Reikalavimo teisė gali būti kildinama iš konkrečių materialinių teisių santykių (sutarties, delikto ir pan.). Taigi bylą nagrinėję teismai nepagrįstai ieškovės reikalavimo teisę, o kartu ir ieškinio senaties terminą *actio Pauliana* pareikšti susiejo su vykdomojo rašto išdavimu. *Actio Pauliana* atveju ieškinio senaties terminas nustatytas CK 6.66 straipsnio 3 dalyje. Kreditorius ginčyti skolininko sudarytus sandorius, pareikšdamas *actio Pauliana* dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu, turi teisę per vienerių metų ieškinio senaties terminą. Ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, o ši teisė atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužino arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą (CK 1.127 straipsnio 1 dalis, 6.66 straipsnio 3 dalis). Tačiau toks netinkamas teisės normų, apibrėžiančių ieškinio senaties termino pradžią, taikymas ir aiškinimas nesudaro pagrindo naikinti teismų procesinius teismo sprendimus, kadangi teismai konstatavo, jog ieškinio senaties terminas buvo praleistas, ir vertino jo praleidimą lėmusias priežastis.
36. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad ieškinio senaties termino praleidimo priežasčių svarbos vertinimas, kaip ir ieškinio senaties termino pradžios momento nustatymas, yra fakto klausimas, kurį įvertinę byloje nustatytas aplinkybes, sprendžia pirmosios ir apeliacinės

instancijos teismai (CPK 353 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas, nors ir yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų faktinių aplinkybių, kurių tyrimas iš naujo nėra kasacijos dalykas, tačiau patikrina, ar konkrečiu atveju, kai buvo prašoma atnaujinti ieškinio senaties terminą pagal nurodytas, ištirtas ir teismų nustatytas faktines aplinkybes, buvo priimtas pagrįstas, motyvuotas, atitinkantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų esmę sprendimas šiuo klausimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2012; 2023 m. liepos 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-217-943/2023, 63 punktas).

37. Atsakovė kasaciniame skunde taip pat nurodo, kad nebuvo teisinio pagrindo atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nevertino bankroto administratoriui taikytinų aukštesnių nei įprasto rūpestingo ir atidaus profesionalo standartų, todėl bankroto administratoriaus aplaidumą nepagrįstai laikė pakankama aplinkybe daryti išvada, kad ieškovė praleido ieškinio senaties terminą dėl svarbių priežasčių, ir atnaujinti ieškinio senaties terminą.
38. Ieškinio senaties termino atnaujinimą reglamentuojančiose teisės normose nenustatyta aplinkybių, kurios laikytinos svarbiomis praleistam terminui atnaujinti, sąrašo; taip pat neįvardyta kriterijų, kuriais remdamasis teismas turėtų spręsti dėl tokių aplinkybių pripažinimo svarbiomis termino praleidimo priežastimis. Teismas, sprenddamas svarbių priežasčių konstatavimo klausimą, turi vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, atsižvelgti į ieškinio senaties instituto esmę ir jo paskirtį, ginčo esmę, šalių elgesį ir kitas reikšmingas bylos aplinkybes. Kiekvienu atveju turi būti taikomi ne vidutiniai, o individualūs elgesio standartai dėl bylos šalių, dėl kurių sprendžiamas praleisto ieškinio senaties termino priežasčių svarbos įvertinimo klausimas. Praleisto termino atnaujinimo klausimas sprendžiamas atsižvelgiant į konkrečios situacijos aplinkybes, į subjektyviųjų (asmens sugebėjimas įvertinti susiklosčiusią teisinę situaciją, šalių elgesys ir pan.) ir objektyviųjų (siekiama apginti vertybę, asmens amžius, išsilavinimas ir pan.) kriterijų visumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321/2012; 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-142-916/2020, 28 punktas). Be to, svarbiomis ieškinio senaties termino praleidimo priežastimis, sudarančiomis pagrindą praleistą ieškinio senaties terminą atnaujinti, gali būti pripažįstamos tik ieškinio senaties termino eigos metu egzistavusios aplinkybės, kurios kildė asmeniui laiku ir tinkamai, tiesiogiai ar per atstovą ginti savo pažeistas teises ir kurios nepriklausė nuo šio asmens valios (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479-687/2017, 56 punktas).
39. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai svarbia ieškinio senaties termino praleidimo priežastimi pripažino aplinkybę, jog ieškinio senaties termino eigos metu ieškovės bankroto administratore buvo UAB „Verslo konsultantai“, kuri vėliau Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 14 d. nutartimi buvo atstatydinta iš ieškovės bankroto administratoriaus pareigų, nes ji nevykdė įsiteisėjusiais teismų procesiniais sprendimais jai nustatytos pareigos grąžinti be pagrindo persivestas lėšas, pakartotinai ir savavališkai sudarė kreditoriams nenaudingas taikos sutartis su skolininkais, atliko akivaizdžiai nesąžiningus bei bankroto procesą vilkinančius veiksmus, netinkamai vykdė jai tenkančias pareigas. Teismai konstatavo, kad paskirtas naujas ieškovės bankroto administratorius ieškinį dėl Sutarties pripažinimo negaliojančia *actio Pauliana* pagrindu pareiškė per protingą terminą – 2020 m. rugpjūčio 26 d.
40. Kasacinio teismo nuosekliai formuojamoje praktikoje nurodoma, kad ieškinio senatį reikia taikyti ne mechanškai, nes tai būtų nesuderinama su teismo pareiga vykdyti teisingumą, o atsižvelgiant į įvairias aplinkybes – šalių elgesį, jų aktyvumą, jų ginamos vertybės svarbą, lyginant ją su būtinybe remtis ieškinio senaties instituto normomis. Kiekvienu konkrečiu atveju turi būti ieškoma protingos dviejų viešųjų interesų – užtikrinti realią pažeistų subjektinių teisių apsaugą ir garantuoti teisinių santykių stabilumą bei apibrėžtumą – pusiausvyros (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-421-1075/2018, 26 punktas).
41. Kasacinis teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad bankroto bylos priskirtinos prie bylų, kuriose yra viešojo intereso. Viešojo intereso egzistavimą, *inter alia* (be kita ko), lemia tai, kad bankroto bylos iškėlimas skolininkui sukelia padarinius *erga omnes* (dėl visų, visiems); įsiteisėjusia teismo nutartimi nustatytas įmonės nemokumo faktas sukelia teisinių padarinių ir įgyja prejudicinę galią net ir byloje nedalyvavusiems asmenims. Kadangi užbaigus bankroto bylą skolininkė yra paprastai likviduojama, bankroto bylos iškėlimas neišvengiamai daro įtaką visų įmonės kreditorių, taip pat visuomenės bei valstybės interesams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2011; 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399-701/2015). Viešojo intereso egzistavimas šios kategorijos bylose daro įtaką ir tiems teisminiams procesams, kuriuose bankroto administratorius veikia bankrutuojančios įmonės kreditorių interesais ginčydamas jos skolininko sudarytus sandorius, kuriais pažeidžiamos kreditorių teisės. Tokiu būdu gali būti sudarytos galimybės bent iš dalies atsiskaityti su bankrutavusios įmonės kreditoriais. Viešojo intereso požiūriu būtų nepateisinama, jei prioritetas būtų suteiktas tik teisinių santykių stabilumui, iš esmės ignoruojant didelės grupės kreditorių interesus gauti bent dalį jų reikalavimų patenkinimo.
42. Nagrinėjamu atveju didžioji (esminė) dalis ieškinio senaties termino buvo praleista būtent dėl UAB „Verslo konsultantai“ veiksmų (neveikimo), netinkamo ieškovės bankroto proceso administravimo, pripažinto Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 14 d. nutartimi, ir nepriklausė nuo paskirto naujo bankroto administratoriaus atliekamų veiksmų. Šiuo atveju ilgalaikis netinkamas buvusios bankroto administratorės veikimas negali lemti Unijos kreditorių interesų pažeidimo.
43. Šiuo atveju reikšminga ir naujojo ieškovės bankroto administratoriaus veikla po jo paskyrimo. Nuo naujo bankroto administratoriaus L. Tamošaičio paskyrimo dienos iki ieškinio padavimo dienos praėjo mažiau nei vieneri metai. Vadovaujantis teisingumo, protingumo, sąžiningumo principais, toks ieškinio pareiškimas laikytinas pakankamai operatyviu, ypač įvertinus byloje esančius duomenis apie ieškovės veiklą (kredito unija), dokumentų ir vykdomų procedūrų apimtį ir tai, kad ieškovė gina savo kreditorių interesus, kuriuos turėjo ginti ankstesnis bankroto administratorius.
44. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai teisės normas, reglamentuojančias ieškinio senaties terminą ir jo atnaujinimą, nagrinėjamu atveju aiškino ir taikė tinkamai, visas nustatytas faktines aplinkybes įvertino ir jas pagrįstai laikė svarbiomis bei priėmė atitinkantį teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų esmę sprendimą atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą, užtikrindami viešųjų interesų pusiausvyrą byloje. Taigi, teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamu atveju pirmenybė teiktina ne civilinių teisinių santykių stabilumui (taikant ieškinio senatį), bet bankrutuojančios įmonės bei jos kreditorių teisėms ir teisėtiems interesams, todėl CK 6.66 straipsnio 3 dalyje nustatytą vienerių metų ieškinio senaties terminą apeliacinės instancijos teismas pripažino atnaujinтину pagrįstai.

Dėl trečiojo asmens, sudariusio su skolininku dvišalį sandorį, nesąžiningumo, kaip vienos iš actio Pauliana sąlygų, nagrinėjamu

45. Kasaciniame skunde atsakovė nurodo, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nepagrįstai siejo atsakovės prievolę ir jos tinkamą vykdymą su jos nesąžiningumu ir taikė nesąžiningumo prezumpciją, taip pat teigia, kad atsakovės einamos pareigos Unijoje nesudarė prielaidų surinkti informaciją apie atsakovo galimai nesąžiningus ketinimus, be kita ko, tarp atsakovų nebebuvo pasitikėjimo santykių.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra pažymima, kad sąžiningumas – tai teisinė ir faktinė kategorija, vertybinis žmogaus elgesio matas, nustatomas pagal objektyvųjį ir subjektyvųjį kriterijus. Objektyviuoju požyriu sąžiningumas suprantamas kaip žmogaus elgesys, atitinkantis protingumo ir teisingumo principų reikalavimus, t. y. rūpestingas ir atidus elgesys; subjektyviuoju požyriu jis nusako asmens psichikos būklę konkrečioje situacijoje, atsižvelgiant į asmens amžių, išsimokslinimą, patirtį, faktines bylos aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-313-403/2018, 47 punktą).
47. Taikant *actio Pauliana* institutą turi būti nustatomas tiek skolininko, tiek trečiojo asmens nesąžiningumas, kai ginčijamas atlygintinis sandoris (CK 6.66 straipsnio 2 dalis). Kasacinio teismo praktikoje, aiškinant bendrojo sąžiningumo principo turinį CK 6.66 straipsnio kontekste, nurodoma, kad CK 6.66 straipsnio taikymo prasme ginčijamo sandorio šalys laikytinos nesąžiningomis, jeigu jos žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromi sandoriai pažeidžia kitų kreditorių teises. „Žinojimas“ aiškinamas kaip asmens turėjimas tam tikrų duomenų. „Turėjimas žinoti“ suprantamas kaip asmens pareiga veikti aktyviai, nustatyta pareiga pasidomėti, todėl nepagrįstas neveikimas vertinamas kaip nesąžiningas elgesys. Sąžiningu gali būti laikomas tas kontrahentas, kuris jam prieinamomis priemonėmis pasidomėjo, ar sandorį su juo ketinantis sudaryti asmuo neturi kreditorių, ar sudarant sandorį nebus pažeisti jų interesai. Vertinant trečiojo asmens nesąžiningumą, kuris, palyginti su skolininko nesąžiningumu, gali būti ne taip aiškiai išreikštas, nereikalaujama, kad jo žinojimas būtų nukreiptas į konkretų kreditorių, užtenka, kad trečiasis asmuo žinotų, jog toks sandoris sukels ar sustiprins skolininko nemokumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371-684/2015).
48. Pažymėtina, kad civilinėje teisėje galioja sąžiningumo prezumpcija – kiekvienas asmuo laikomas sąžiningu, jeigu neįrodyta kitaip. CK 6.67 straipsnyje nustatytas skolininko ir trečiojo asmens nesąžiningumo prezumpcijos atvejų sąrašas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad esant bent vienam šių atvejų trečiojo asmens nesąžiningumas preziumuojamas, o trečiajam asmeniui, norinčiam šią prezumpciją paneigti, tenka įrodinėjimo našta. Kitais atvejais įrodyti trečiojo asmens nesąžiningumo faktą yra sandorį *actio Pauliana* pagrindu ginčijančio kreditoriaus pareiga. Nesąžiningumo prezumpcijos atvejų sąrašas baigtinis, todėl, nenustačius byloje aplinkybių, įtvirtintų šio straipsnio dispozicijoje, jis netaikytinas. CK 6.67 straipsnyje įtvirtintos nesąžiningumo prezumpcijos negali būti aiškinamos per plačiai, nes jos nustato išimtį iš bendros taisyklės, kad skolininko nesąžiningumą turi įrodyti kreditorius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-411-611/2017, 64 punktą).
49. Nagrinėjamu atveju pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nusprendė, kad atsakovė R. V. buvo nesąžininga. Teismai atsakovės nesąžiningumą įrodančiomis aplinkybėmis laikė tai, kad tam tikru laikotarpiu atsakovai vedė bendrą ūkį, pagal turto atsakovei perleidimo sutartis (ginčo Turto, automobilio) pinigai atsakovo nurodymu buvo pervedami kitam asmeniui (atsakovo motinai), taip pat 2012 m. abu Unijoje ėjo atsakingas pareigas: atsakovė buvo ieškovės stebėtojų tarybos narė, ji žinojo (turėjo žinoti) inspektuojant nustatytus ieškovės veiklos pažeidimus ir taikytus ieškovės veiklos apribojimus, taip pat žinojo (turėjo žinoti) apie atsakovo, kaip ieškovės valdybos nario, dalyvavimą priimančiąsias sprendimus dėl ieškovės suteikiamų paskolų bei galimą jo atsakomybę.
50. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai išvadą dėl atsakovės R. V. nesąžiningumo padarė tinkamai įvertinę byloje nustatytas faktines aplinkybes ir jas patvirtinančius įrodymus.
51. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad artimi su skolininku ginčo sandorius sudariusių asmenų tarpusavio ryšiai padidina nesąžiningumo kreditorių atžvilgiu tikimybes, nes sudaro sąlygas jais susijusių asmenų artimam bendravimui, tarpusavio pasitikėjimui. Tai sukuria prielaidas tarpusavyje keistis neviešintina informacija, tokia kaip asmens finansinė padėtis, kylanti šio pobūdžio problemos ir jų sprendimo būdai. Dėl to faktas, kad sandorį sudarę asmenys, susiję artimais ryšiais, neatitinkančiais nurodytą CK 6.67 straipsnio 1 punkte, gali būti vertinamas ne kaip pagrindas preziumuoti ginčo sandorius sudariusių šalių nesąžiningumą, bet kaip vienas sandorio šalių nesąžiningumo požymių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-365/2012; 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371-684/2015).
52. Teisėjų kolegija vertina, jog atsakovės argumentai, kad Sutarties kainos sumokėjimas trečiajam asmeniui reiškė tinkamą prievolės įvykdymą, todėl negali būti laikomas nesąžiningu atsakovės elgesiu, ir kad atsakovų tarpusavio santykiai sudarant Sutartį jau buvo nutrūkę, yra nepagrįsti.
53. Kaip nustatyta pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų, atsakovė dar iki Sutarties sudarymo pervedė atsakovo motinai, be kitų sumų, ir ginčo Turto kainą, pavedime konkrečiai nenurodydama pavedimo paskirties (abstrakčiai nurodydama, kad tai skola Ž. P.), be kita ko, iki Sutarties sudarymo atsakovai gyveno kartu ir vedė bendrą ūkį. R. V. ir Ž. P. asmeninių tarpusavio santykių nutrūkimas nesudaro pagrindo teisėjų kolegijai spręsti, kad pasitikėjimo santykiai tarp atsakovų nebeegzistavo. Priešingai nei iš byloje nustatytos juos siejusios santykių dinamikos, galima spręsti apie jų tarpusavio pasitikėjimą. Vien šalių atsiskaitymo pagal ginčijamą sutartį aplinkybės yra pakankamos tam konstatuoti. Atsakovė sumokėjo pinigus atsakovo motinai, nors tuo metu nebuvo sudaryta jokių susitarimų tarp jos ir atsakovo dėl Turto pardavimo, savo sudarytoje ginčo sutartyje jie pažymėjo, kad pagal sutartį yra atsiskaityta grynaisiais pinigais, nors, kaip vėliau ėmė teigti, tokiu atsiskaitymu laikytinas būtent pinigų pervedimas atsakovo motinai.
54. Papildomai pažymėtina, kad atsakovai tuo pačiu metu (po nutrūkusių tarpusavio santykių) ėjo ieškovės priežiūros ir valdymo organo narių pareigas. Šios aplinkybės, sprendžiant dėl R. V. nesąžiningumo sudarant Sutartį, negali būti vertinamos atskirai ir leidžia daryti išvadą, kad atsakovei turėjo būti žinomas atsakovo tikslas apsaugoti savo turtą (tai posėdžio pirmosios instancijos teisme pripažino ir pats atsakovas), ji turėjo suprasti, kad Sutartimi sumažės atsakovo Ž. P. turto masė. Teismų nustatytos aplinkybės taip pat leidžia daryti išvadą, kad atsakovė dėl eitių pareigų Unijoje negalėjo nežinoti apie kreditavimo veiklos pažeidimus, nes šie buvo nustatyti 2012 m. spalio 15–26 d. inspektuojant ieškovę, ir apie atsakovo Ž. P., kaip valdymo organo nario, dalyvavimą priimančiąsias sprendimus dėl ieškovės suteikiamų paskolų. Taigi, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog atsakovė R. V., sudarydama Sutartį, buvo nesąžininga.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

55. CPK 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu; šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos. Šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio (CPK 98 straipsnio 2 dalis).
56. Ieškovė atsilepimu į kasacinį skundą prašo priteisti patirtų 3357,75 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą ir pateikė 2023 m. lapkričio 11 d. pažymą dėl suteiktų teisinių paslaugų ir jų apmokėjimo civilinėje byloje, patvirtinančią 3357,75 Eur sumokėtiną advokatui už atsilepimo į kasacinį skundą parengimą.
57. Prašymas priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą pateiktas tinkamai, prašoma priteisti suma neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) 7, 8.12 punktuose nustatytų dydžių. Atsižvelgiant į kasacinės bylos išnagrinėjimo rezultatą, ieškovei iš atsakovės priteistinas 3357,75 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimas.
58. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, šioje byloje patirta 0,45 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu. Nurodyta suma yra mažesnė už Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. 1R-261/1K-355 „Dėl minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo“ nustatytą minimalią 5 Eur valstybei priteistiną bylinėjimosi išlaidų sumą, todėl nurodytų išlaidų atlyginimas valstybei nepriteistinas (CPK 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92 straipsnis, 96 straipsnio 6 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. balandžio 6 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti iš atsakovės R.V. (a. k. *(duomenys neskelbtini)*) 3357,75 Eur (tris tūkstančius tris šimtus penkiasdešimt septynis Eur septyniasdešimt penkis ct) ieškovei bankrutavusiai kooperatinei bendrovei Nacionalinei kredito unijai (j. a. k. 112041454) bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Alė Bukaviniene

Antanas Simniškis

Egidija Tamošiūnienė